

2. แนวคิดทางจิตวิทยา

2.1 การเริ่มต้นของการศึกษาทางจิตวิทยา จิตวิทยาเป็นวิชาที่มีการศึกษามาตั้งแต่ยุคกรีกโบราณโดยนักปรัชญาเมธีที่สำคัญในยุคนั้น เช่น เพลโต (Plato) และอริสโตเติล (Aristotle) ได้ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้ ความจริง และธรรมชาติของมนุษย์ โดยชี้ให้เห็นความสำคัญและความจำเป็นเกี่ยวกับการศึกษาจิตวิทยาว่า "จิตของมนุษย์เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ" มีการศึกษาเกี่ยวกับจิตวิญญาณเรื่อยมาในลักษณะแนวปรัชญามากกว่าการพิสูจน์ทดลองในเชิงวิทยาศาสตร์ ซึ่งยังเป็นสิ่งที่พิสูจน์ให้เห็นเชิงประจักษ์ไม่ได้ ในขณะที่ความรู้ทางวิทยาศาสตร์สาขาเคมี ชีววิทยา ฟิสิกส์ ดาราศาสตร์ และการแพทย์มีการพัฒนามากขึ้น วิชาจิตวิทยาจึงประกาศแยกตัวออกมาจากวิชาปรัชญามาเป็นศาสตร์ทางจิตวิทยาโดยเฉพาะ ในปี ค.ศ. 1879 ถือเป็นวิชาทางวิทยาศาสตร์แขนงหนึ่ง โดยวิลเฮม วุนด์ (Wilhelm Wundt) ตั้งห้องทดลองทางจิตวิทยาขึ้นเป็นแห่งแรกที่เมืองไลป์ซิก (Leipzig) ประเทศเยอรมนี เพื่อศึกษาค้นคว้าเรื่องจิตสำนึก โดยศึกษาเกี่ยวกับการรับสัมผัส (Sensation) ความรู้สึก (Feeling) และมโนภาพ (Image) วุนด์ศึกษาเกี่ยวกับการมองเห็น การได้ยิน การรับรส กายสัมผัส ความจำ การรับรู้เรื่องเวลา และหัวข้ออื่น ๆ อีกมากมาย ด้วยการสังเกตทดลองโดยตรงมากกว่าการใช้วิธีการนั่งคิดหาเหตุผลอย่างวิธีการทางปรัชญา วุนด์ได้ผสมผสานวิธีการตรวจสอบภายในจิตใจ (Introspection) และวิธีการสังเกตในห้องทดลองเข้าด้วยกัน เรียกวิธีการใหม่ว่าการสังเกตและการทดลองด้วยตนเอง วุนด์จึงได้ชื่อว่าเป็นบิดาของจิตวิทยาการทดลอง หลังจากนั้นจิตวิทยามีการพัฒนาจนมีสาขาต่างๆ มากมายในปัจจุบัน

2.2 กลุ่มแนวคิดทางจิตวิทยา หลังจากจิตวิทยาได้เปลี่ยนแนวทางการศึกษามาเป็นการศึกษาพฤติกรรม ทำให้มีนักจิตวิทยาเกิดขึ้นมากมายที่พยายามศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ นักจิตวิทยาในยุคแรก ๆ ต่างมีความเห็นต่างกันอย่างสิ้นเชิงในเรื่องขอบเขตเนื้อหาของวิชา ควรมีเนื้อหาสาระอะไร ควรจะใช้ระเบียบวิธีการศึกษาอย่างไร จึงจะเหมาะสม เมื่อนักจิตวิทยาหลาย ๆ ท่านสนับสนุนความคิดเห็นไปในทางเดียวกัน หรือมีความคิดคล้ายคลึงกันจึงได้รวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มแนวคิดเดียวกัน ศึกษาค้นคว้าเพื่อพิสูจน์ตามแนวทฤษฎีของตน ดังนี้

2.2.1 กลุ่มโครงสร้างของจิต (Structuralism) ความคิดของวัตสัน (ค.ศ. 1832-1920) ได้ถูกนำมาเผยแพร่ยังประเทศสหรัฐอเมริกาโดย เอ็ดเวิร์ด ทิชเนอร์ (Edward Tichener) ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของวัตสัน ทิชเนอร์ได้รวมกลุ่มกับเพื่อนในแผนกจิตวิทยา มหาวิทยาลัยคอร์เนลล์ สร้างแนวคิดทางจิตวิทยาตามแนวคิดของวัตสัน เรียกว่า กลุ่มโครงสร้างของจิต ซึ่งสนใจศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างหรือองค์ประกอบของจิตสำนึกว่าจิตประกอบด้วยอะไรบ้าง โดยพยายามวิเคราะห์โครงสร้างของจิตให้เป็นหน่วยพื้นฐานย่อย ๆ คือการรับสัมผัส ความรู้สึกและมโนภาพ เมื่อจิตทั้งสามทำงานร่วมกันในสภาวะที่เหมาะสมจะทำให้เกิดเป็นความคิด ความจำ อารมณ์ และการหาเหตุผล ซึ่งทั้งหมดนี้คือพฤติกรรมภายใน วิธีที่นักจิตวิทยากลุ่มโครงสร้างของจิตใช้ศึกษาพฤติกรรมภายใน คือ วิธีการสังเกตทดลอง และการตรวจสอบภายในจิตใจ โดยให้ผู้รับการทดลองมองเข้าไปภายในจิตของตนเองแล้วบรรยายความคิด อารมณ์ ความรู้สึกของตนเองออกมาให้ผู้ทำการศึกษาทราบตามความเป็นจริง วิธีการนี้ผู้สังเกตจะต้องได้รับการฝึกฝนมาแล้วเป็นอย่างดี ทิชเนอร์ และศิษย์หลายท่านได้ศึกษาค้นคว้าในห้องทดลองเป็นเวลาหลายปี มีเรื่องที่น่าสนใจเกี่ยวกับการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสต่าง ๆ ตลอดจนกระบวนการรับรู้ของมนุษย์ การมองเข้าไปภายในจิตของตนเองถูกนำมาใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับการสะกดจิต การทำสมาธิ การแก้ปัญหาคารมณ ความรู้สึก และหัวข้ออื่น ๆ อีกมากมาย

2.2.2 กลุ่มหน้าที่ของจิต (Functionalism) กลุ่มแนวความคิดนี้เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1900โดยนักจิตวิทยาอเมริกันหลายท่าน คือ วิลเลียม เจมส์ (William James) แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) และ เจมส์ แองเจิล (James Angel) แห่งมหาวิทยาลัยชิคาโก วิลเลียม เจมส์ (ค.ศ. 1842-1910) ขยายการศึกษาจิตวิทยาให้ครอบคลุมพฤติกรรมของสัตว์ ประสบการณ์ทางศาสนา พฤติกรรมที่ผิดปกติ และหัวข้อที่น่าสนใจอื่น ๆ เจมส์ได้พิมพ์หนังสือเล่มแรกชื่อ Principles of Psychology (1890) ซึ่งเป็นที่

ยอมรับอย่างแพร่หลาย ช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดนี้ถูกจัดแยกออกมาอย่างเป็นระเบียบ กลุ่มหน้าที่ของจิตให้ความสนใจเกี่ยวกับการทำงานของจิตสำนึก ว่าช่วยให้สิ่งมีชีวิตสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างไร เจมส์ มีความคิดเห็นว่า จิตสำนึกจะทำงานเหมือน กระแสน้ำไหลในลำธาร หรือ กระแสธารของมโนภาพและการรับสัมผัสที่เปลี่ยนแปลง ตลอดเวลา ซึ่งไม่ใช่การวิเคราะห์ห้องค์ประกอบของจิตสำนึกออกเป็นส่วนย่อยเหมือนชุดของดีก อากาศที่ไม่มีชีวิตตั้งที่กลุ่มโครงสร้างของจิตกล่าว

กลุ่มหน้าที่ของจิต ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดทฤษฎีวิวัฒนาการของ ชาร์ลส์ ดาร์วิน (Charles Darwin) ที่กล่าวว่า สิ่งมีชีวิตจะมีวิวัฒนาการไปในทางที่เอื้ออำนวยต่อการอยู่รอด ลักษณะทางกายภาพจะช่วยให้สิ่งมีชีวิตปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เขาอยู่ ซึ่งเป็น วิวัฒนาการตามหลักการคัดเลือกโดยธรรมชาติ ในทำนองเดียวกัน นักจิตวิทยาในกลุ่มหน้าที่ของ จิต ต้องการที่จะศึกษาให้รู้ว่า ความคิด การรับรู้ นิสัย และอารมณ์ ช่วยให้สิ่งมีชีวิตปรับตัวและ อยู่รอดได้อย่างไร กลุ่มหน้าที่ของจิตได้ส่งเสริมด้านจิตวิทยาการศึกษา โดยเชื่อว่าการเรียนรู้ทำให้เราสามารถปรับตัวได้มากขึ้น ดังนั้นนักจิตวิทยาในกลุ่มนี้พยายามหาวิธีปรับปรุงการเรียน การสอนในห้องเรียน ตลอดจนการทำงานในด้านอุตสาหกรรม

2.2.3 กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) กลุ่มแนวคิดนี้เริ่มเกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1912 โดย จอห์น บี วัตสัน (John B. Watson, ค.ศ. 1878-1958) ศาสตราจารย์ ทางจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยจอห์นฮอปกินส์ (Johns Hopkins University) วัตสันคัดค้าน การศึกษาเรื่อง "จิต" หรือ "ประสบการณ์ทางจิตสำนึก" เขาเชื่อว่า วิธีการตรวจสอบภายใน จิตใจไม่มีความเป็นวิทยาศาสตร์ เพราะไม่มีวิธีที่จะตัดสินข้อขัดแย้งระหว่าง ผู้สังเกตการณ์ที่มี ความคิดเห็นไม่สอดคล้องกัน วัตสันมีความเชื่อว่าการศึกษจิตวิทยาที่แท้จริงคือการศึกษา พฤติกรรมภายนอกที่สังเกตได้โดยตรง เขาสามารถศึกษาพฤติกรรมของสัตว์แม้ว่าเขาจะไม่ สามารถถามคำถามหรือรู้ได้ว่าสัตว์พวกนั้นคิดอะไร เขาสังเกตเห็นเพียง ความสัมพันธ์ระหว่าง สิ่งเร้า (เหตุการณ์ในสิ่งแวดล้อม) และ การตอบสนองของสัตว์ (การเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อ หรือพฤติกรรม) วัตสันรับแนวความคิดเรื่องการตอบสนองแบบมีเงื่อนไขของ อีแวน พาฟลอฟ (Ivan Pavlov) นักสรีรวิทยาชาวรัสเซียที่ทำการศึกษทดลองและบันทึกพฤติกรรมที่เกิดขึ้นกับ สุนัขจากการให้ผงเนื้อและการสั่นกระดิ่ง เพื่อพิสูจน์ว่าปฏิกิริยาการตอบสนองของร่างกาย เกิดขึ้นจากการถูกวางเงื่อนไขจากสิ่งเร้า ดังนั้นนักพฤติกรรมนิยมจึงเชื่อว่าการตอบสนอง ทั้งหมดจะถูกกำหนดโดยสิ่งเร้า แนวทางการศึกษจิตวิทยาจากพฤติกรรมภายนอกมาเป็น พฤติกรรมภายนอกนี้จึงทำให้นักจิตวิทยาในกลุ่มพฤติกรรมนิยมได้รับการยอมรับว่ามีความเป็น วิทยาศาสตร์ธรรมชาติมากกว่าที่จะเป็นสาขาปรัชญา

นักพฤติกรรมนิยมสมัยต่อมาที่เป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงที่สุดอีกท่านหนึ่งคือ บี เอฟ สกินเนอร์ (B. F. Skinner, ค.ศ. 1904-1990) เขาเชื่อว่าการกระทำของสิ่งมีชีวิตถูกควบคุมโดยรางวัลและการลงโทษ จากการศึกษาเรื่องการเรียนรู้แบบวางเงื่อนไขการกระทำ โดยสร้างกล่องสกินเนอร์ (Skinner box) ทำการทดลองด้วยการนำเสนอสิ่งเร้าให้กับสัตว์ทดลอง เช่น หนูและนกพิราบ บันทึกการตอบสนอง สรุปเป็นหลักการของการเกิดพฤติกรรมแล้วนำมาใช้กับมนุษย์ การเชื่อมั่นในความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้า (สิ่งแวดล้อม) กับการตอบสนอง และเพิกเฉยต่อเหตุการณ์ทางจิต ทำให้นักจิตวิทยาหลายท่านเห็นว่าสกินเนอร์ เป็นนักพฤติกรรมนิยมสุดโต่ง ซึ่งทำให้นักจิตวิทยากลุ่มนี้ขาดความรู้ในส่วนของจิตสำนึก

2.2.4 กลุ่มจิตวิทยาเกสตัลท์ (Gestalt Psychology) กลุ่มแนวคิดนี้ได้ก่อตั้งขึ้นในประเทศเยอรมนี ในปี ค.ศ. 1912 โดยนักจิตวิทยาเยอรมัน คือ แม็ก เวอร์ไทเมอร์ (Max Wertheimer, ค.ศ. 1880-1941) ซึ่งเป็นช่วงเวลาใกล้เคียงกับการก่อตั้งกลุ่มพฤติกรรมนิยมที่กำลังแพร่หลายอยู่ในสหรัฐอเมริกา ต่อมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองยุติลง แนวคิดกลุ่มจิตวิทยาเกสตัลท์จึงแพร่หลายเข้าสู่สหรัฐอเมริกาจนได้รับการยอมรับและสนใจอย่างกว้างขวางในเวลาต่อมา

เกสตัลท์ (Gestalt) เป็นภาษาเยอรมัน หมายถึง รูปร่าง รูปแบบ หรือส่วนรวมทั้งหมด แนวคิดกลุ่มจิตวิทยาเกสตัลท์ให้ความสำคัญกับการศึกษาพฤติกรรมโดยรวมทั้งหมด โดยมีความคิดเห็นว่าการวิเคราะห์พฤติกรรมออกเป็นสิ่งเร้าและการตอบสนองตามแนวคิดของกลุ่มพฤติกรรมนิยมเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ในการศึกษาทางจิตวิทยา และการแยกแยะประสบการณ์ทางจิตออกเป็นส่วน ๆ ตามองค์ประกอบการรับรู้ และการรับสัมผัสตามแนวคิดของกลุ่มโครงสร้างของจิตจะทำให้ได้ความหมายไม่สมบูรณ์ เช่น การรับรู้โดยรวมทั้งหมดเป็นเสียงเพลงที่มีความหมายมากกว่า และแตกต่างจากการรับรู้ตัวโน้ตแต่ละตัวที่ประกอบเป็นเพลงเหล่านั้น หรือการรับรู้เกี่ยวกับบ้านทั้งหลังมีความหมายมากกว่าและแตกต่างจากการรับรู้วัสดุที่ประกอบเป็นบ้านหลังนั้น เช่นเดียวกันกับการรับรู้ความหมายของคำหรือประโยคจากการเคลื่อนที่ของแสงจากดวงไฟที่เปิดปิดสลับกันบนป้ายโฆษณาที่เป็นผลที่เกิดจากการทดลองของเวอร์ไทเมอร์ในกลุ่มเกสตัลท์ แนวคิดของกลุ่มจิตวิทยาเกสตัลท์มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการศึกษาเรื่องการรับรู้และบุคลิกภาพ โดยเชื่อว่าบุคคลจะแสดงพฤติกรรมใด ๆ ออกมาย่อมเกิดจากคุณสมบัติโดยรวมของบุคคลอันประกอบไปด้วย สติปัญญา ความรู้ ความคิด เจตคติ อารมณ์ การรับรู้ และแรงจูงใจ ฯลฯ ซึ่งจะแยกศึกษาเฉพาะส่วนไม่ได้

2.2.5 กลุ่มจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) กลุ่มแนวความคิดนี้ได้ก่อตั้งขึ้นโดยซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud, ค.ศ. 1856-1939) ซึ่งเป็นจิตแพทย์ชาวเวียนนา ประเทศออสเตรีย ในขณะที่จิตวิทยาในสหรัฐอเมริกาเติบโตพัฒนามีความเป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้น และแนวคิดของนักจิตวิทยากลุ่มพฤติกรรมนิยมกำลังแพร่หลายและมีอิทธิพลอย่างมากในสหรัฐอเมริกา ทฤษฎีของฟรอยด์ได้รับความสนใจจากประเทศต่าง ๆ ในยุโรปแต่มีบทบาทน้อยมากในสหรัฐอเมริกา ต่อมาจึงได้รับความสนใจในสมัยหลังปี ค.ศ. 1920 ทั้งนี้เนื่องจากทฤษฎีของ ฟรอยด์ไม่ได้มีพื้นฐานมาจากการทดลองให้เห็นเชิงประจักษ์ แต่ส่วนใหญ่จะได้จากประสบการณ์จากการรักษาและการสังเกตผู้ป่วยในคลินิกที่มีความทุกข์จากความผิดปกติของจิตและประสาท โดยให้ผู้ป่วยระบายความคับข้องใจออกมา เขาตั้งข้อสังเกตว่ามีผู้ป่วยบางประเภทไม่สามารถค้นหาสาเหตุทางกายได้ ฟรอยด์จึงสนใจแนวทางการบำบัดรักษาผู้ป่วยประเภทนี้ด้วยวิธีการวิเคราะห์ทางจิต ด้วยเหตุนี้ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์จึงนำไปใช้ประโยชน์ในด้านการพัฒนาบุคลิกภาพและบำบัดรักษาผู้ป่วยทางจิตเป็นส่วนใหญ่

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ได้วิเคราะห์จิตมนุษย์เหมือนภูเขาน้ำแข็ง (Iceberg) แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ส่วนที่ลอยอยู่เหนือผิวน้ำซึ่งปรากฏและรู้สึกได้มีเพียงส่วนน้อย เป็นส่วนของจิตสำนึก (Conscious) ที่แสดงออกของพฤติกรรมโดยรู้ตัวตามการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 และอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริง ส่วนใหญ่ของภูเขาน้ำแข็งจะอยู่ใต้น้ำซึ่งแบ่งเป็นสองส่วน คือ ส่วนของจิตกึ่งสำนึก (Preconscious) เป็นระดับของจิตที่อยู่ใกล้กับจิตสำนึกคล้ายก้อนน้ำแข็งที่อยู่ปรึมน้ำ เป็นความจำหรือประสบการณ์บางอย่างที่ลืมหรือนึกไม่ออกในทันที แต่ถ้าต้องการหรือได้รับการเตือนความจำขึ้นมาก็จะจำได้ ส่วนล่างสุดคือ จิตใต้สำนึก(Unconscious) เป็นส่วนของจิตที่ใหญ่ที่สุดเปรียบคล้ายก้อนน้ำแข็งที่จมอยู่ใต้น้ำ ฟรอยด์เชื่อว่าจิตระดับนี้เป็นที่สะสมของความคิด ความต้องการทางเพศ ความก้าวร้าว และความปรารถนาที่ซ่อนเร้นแม้แต่ตนเองยังไม่สามารถล่วงรู้ได้ แต่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมของบุคคล เมื่อถูกเก็บกดจะปรากฏออกมาในรูปของความฝัน ความขัดแย้งใจ และการพูดพลั้งปาก หรือแสดงพฤติกรรมออกมาโดยไม่รู้ตัว ดังนั้นการจะเข้าใจพฤติกรรมของบุคคลได้อย่างชัดเจนตามแนวกลุ่มจิตวิเคราะห์ จึงควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับจิตใต้สำนึกให้ชัดเจนก่อน ต่อมามีการนำแนวคิดทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์มาพัฒนาปรับแก้ไขบางส่วน เรียกว่า กลุ่มจิตวิเคราะห์แนวใหม่ (Neo-Freudian) นักจิตวิทยากลุ่มนี้ ได้แก่ อัลเฟรด แอดเลอร์ (Alfred Adler) แอนนา ฟรอยด์(Anna Freud) เคน ฮอว์นีย์ (Karen Horney) คาร์ล จุง (Carl Jung) และ อีริก อีริกสัน (Erik Erikson) โดยปรับแนวคิดดั้งเดิมของฟรอยด์ จากแรงผลักดันทางเพศไปสู่แรงจูงใจทางสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

2.2.6 กลุ่มมนุษยนิยม (Humanistic Psychology) แนวคิดนี้เกิดขึ้นในต้นศตวรรษที่ 20 ผู้นำในกลุ่มนี้คือ คาร์ล โรเจอร์ส (Carl Rogers) กับอับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) กลุ่มนี้ปฏิเสธแนวคิดของฟรอยด์ที่ว่าบุคลิกภาพถูกกำหนดจากจิตใต้สำนึกและปฏิเสธแนวคิดของกลุ่มพฤติกรรมนิยมที่ว่ามนุษย์ถูกควบคุมจากสิ่งแวดล้อม ซึ่งทั้งสองแนวคิดให้ความคิดเห็นว่าพฤติกรรมถูกกำหนดโดยพลังที่ซ่อนเร้นแอบแฝงอยู่ที่เหนือกว่าการควบคุมของมนุษย์ กลุ่มมนุษยนิยมเชื่อว่ามนุษย์ไม่ใช่เป็นผู้ถูกกระทำ มนุษย์มีอิสระภาพในการเลือกกระทำโดยสมัครใจ และมีความสามารถในการตัดสินใจเลือกวิถีการดำเนินชีวิตอย่างสร้างสรรค์ มีความหมาย และพอใจกับชีวิต ให้ความสำคัญกับปัจจุบันและประสบการณ์ในอดีตที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรม เน้นให้นักจิตวิทยาคำนึงถึงมนุษย์ว่าเป็นสิ่งที่มีชีวิตจิตใจ มีศักดิ์ศรีในตน ต้องการความรัก และที่สำคัญที่สุดมนุษย์มีความต้องการประจักษ์ตน (Self-actualization) เป็นความต้องการที่จะพัฒนาขีดศักยภาพสูงสุดของตนเอง และมีความหมายแก่ชีวิต วิธีการศึกษาของกลุ่มนี้ใช้การรวบรวมข้อมูลและเหตุการณ์ที่ส่งเสริมแนวคิดของตน ให้ความสำคัญกับความรู้สึกนึกคิดและอัตตา (self) แต่ให้ความสำคัญน้อยมากต่อวิธีการทางวิทยาศาสตร์เนื่องจากต้องการแก้ปัญหาโดยเน้นที่ตัวบุคคลมากกว่าการศึกษาทดลองกับสัตว์ โดยคิดว่า มนุษย์ไม่ใช่วัตถุทางวิทยาศาสตร์ การนำมาทดลองเหมือนวัตถุนั้นเป็นการดูถูกและลดคุณค่าความเป็นมนุษย์

2.2.7 กลุ่มจิตวิทยาการรู้คิด (Cognitive Psychology) จิตวิทยากลุ่มนี้เกิดขึ้นภายหลัง ซึ่งได้พื้นฐานแนวความคิดมาจากหลายสาขาวิชา และแผ่ขยายอย่างรวดเร็ว นักจิตวิทยากลุ่มนี้คือ เลฟ ไวโกตสกี (Lev Vygotsky) อเล็กซานเดอร์ ลูเรีย (Alexander Luria) นอม ชอมสกี (Noam Chomsky) และอัลริค ไนเซอร์ (Ulric Neisser) นักจิตวิทยากลุ่มนี้มีความเห็นขัดแย้งกับกลุ่มพฤติกรรมนิยมโดยมีความเห็นว่ากระบวนการทางจิตของมนุษย์มีความซับซ้อนมากกว่าพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ ซึ่งเป็นการสรุปที่คับแคบเกินไปที่จะอธิบายพฤติกรรมมนุษย์จากสิ่งเร้าและการตอบสนองเท่านั้น นักจิตวิทยากลุ่มนี้มีความสนใจศึกษากระบวนการรู้คิด การใช้ภาษา การแก้ปัญหา จิตสำนึก ความคิดสร้างสรรค์ และกระบวนการภายในจิตอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงกับการรู้คิด เช่น เมื่อเราสัมผัสเห็นแก้วน้ำซึ่งเป็นสิ่งเร้า เราจะส่งข้อมูลภาพที่เห็นผ่านระบบประสาทไปยังสมอง ทำให้เกิดการรับรู้โดยสมองจะแปลความหมายของสิ่งเร้าที่รับรู้จากการจำ การคิด การเรียนรู้ การสร้างภาพในใจ และเปรียบเทียบภาพที่เห็นกับภาพอื่น ๆ ที่เคยจำได้หรือรับรู้จากประสบการณ์ในอดีต ทำให้รับรู้ได้ว่าสิ่งเร้านั้นคือแก้วน้ำ ซึ่งแตกต่างจากขันน้ำ และถังน้ำ แล้วจึงมีพฤติกรรมตอบสนองออกไป จึงอาจกล่าว

ได้ว่าจิตวิทยาได้กลับมาสนใจจิตสำนึกอีกครั้งหนึ่ง ในปี ค.ศ. 1967 ในเซอร์ไคตีพิมพ์หนังสือวิชาการขึ้นเป็นครั้งแรกโดยใช้ชื่อว่าจิตวิทยาการรู้คิด (Cognitive Psychology) และในปีค.ศ. 1970 ได้ตีพิมพ์วารสารวิชาการโดยใช้ชื่อเดียวกัน ยี่สิบห้าปีต่อมาศาสตร์สาขานี้มีรากฐานมั่นคงและเป็นที่แพร่หลายทั่วโลกจนถึงปัจจุบัน (Haberlandt, 1994, p. 25)

2.2.8 กลุ่มจิตวิทยาสังคมวัฒนธรรม (The Sociocultural Psychology)

นักจิตวิทยาส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญด้านปัจเจกบุคคลและการกระทำอันปกป้องบอกลักษณะของบุคคล ซึ่งไม่สามารถเข้าใจถึงพฤติกรรมของบุคคลและกระบวนการทางจิตใจได้โดยไม่มองความแตกต่างกันของแต่ละบุคคล การศึกษามุมมองที่แตกต่างกันนี้จะทำให้เข้าใจถึงบทบาทของวัฒนธรรมของความเชื่อ คุณค่าและ เจตคติที่เกี่ยวกับพฤติกรรม และกระบวนการทางจิตใจ ซึ่งจะช่วยให้ได้รับรู้เหตุผลที่ว่าทำไมผู้คนที่มาจากวัฒนธรรมต่าง ๆ จึงมีพฤติกรรมหรือมีความคิดที่แตกต่างกันออกไป

แนวคิดจิตวิทยาสังคมวัฒนธรรม สนใจศึกษารูปแบบในการดำเนินชีวิตที่ส่งผลให้แต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของเชื้อชาติ เพศ วัฒนธรรม และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม อันส่งผลต่อพฤติกรรมและกระบวนการทางจิต โดยให้เหตุผลว่า ความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์จำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดพฤติกรรมนั้น ๆ ด้วย ซึ่งเชื้อชาติ คือสิ่งหนึ่งของความหลากหลายที่มีความเกี่ยวพันด้านลักษณะชาติพันธุ์ของกลุ่มบุคคล สมาชิกของแต่ละกลุ่มชนชาติต่างถูกหลอมรวมมาจากวัฒนธรรมที่เป็นมรดกตกทอด เชื้อชาติ ภาษา และประวัติศาสตร์ที่มีร่วมกันมา ประสบการณ์ต่างๆ จากแต่ละกลุ่มชนชาติในประเทศสหรัฐอเมริกาส่งผลกระทบทางวัฒนธรรม การเมือง และปัจจัยทางเศรษฐกิจ ซึ่งเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและการพัฒนาของมนุษย์ เช่น วัฒนธรรมของประเทศสหรัฐอเมริกาให้การยอมรับในเรื่องของการแสดงออกทางความคิดของสตรี ในขณะที่วัฒนธรรมบางประเทศ เช่น ประเทศอิหร่าน การแสดงออกทางพฤติกรรมของสตรีในลักษณะเดียวกันนั้นอาจถูกมองว่าไม่เหมาะสม (Santrock, 2003, p. 15) นอกจากนี้กลุ่มชนต่าง ๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกายังมีความแตกต่างกันด้วย เช่น การกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม ยึดมั่นในความคิดของตนเอง และพฤติกรรมการพูดที่ตรงไปตรงมาที่แสดงออกโดยผู้หญิงส่วนใหญ่ของชาวอเมริกันนั้น อาจถูกมองว่าเป็นพฤติกรรมที่น่าละอายในมุมมองของสังคมชาวละตินอเมริกันและชาวอเมริกันเชื้อสายเอเชีย (Rathus, 2002, p. 18)

กลุ่มจิตวิทยาสังคมวัฒนธรรมให้ความสนใจไม่ใช่แค่ในเรื่องของการเปรียบเทียบเชิงพฤติกรรมของผู้คนในประเทศต่างๆ แต่ยังให้ความสำคัญในเรื่องของพฤติกรรมของบุคคล

ที่ต่างชาติพันธุ์และต่างกลุ่มรูปแบบวัฒนธรรมในขอบเขตภูมิลาเนาั้นๆ ด้วยเหตุนี้ จึงมีการศึกษาเพิ่มขึ้นเกี่ยวกับพฤติกรรมของชาวผิวดำที่อาศัยอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ชนชาติเชื้อสายสเปนรวมถึงชาวเม็กซิกัน และชาวอเมริกันเชื้อสายเอเชีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของปัจจัยที่กำหนดขอบเขตหรือกระตุ้นบุคคลให้สามารถปรับตัวหรือรับมือกับการดำรงชีวิตที่ชนผิวขาวมีอำนาจหรือมีอิทธิพลเหนือกว่า (Banks, 2002, 2003) ตัวอย่างเช่น แนวคิดสังคมและวัฒนธรรมบออะไรเกี่ยวกับ ไทเกอร์ วูดส์บ้าง แนวคิดนี้ให้ความสนใจเกี่ยวกับภูมิหลังและความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของไทเกอร์ วูดส์ และสิ่งที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จ หรือทำให้วูดส์มีความสามารถเฉพาะตัวรวมถึงอุปนิสัยใจคอด้วย ในการให้สัมภาษณ์กับโอปราห์ วินฟรีย์ วูดส์ได้พูดถึงคำศัพท์ที่คิดขึ้นเองว่า Cablinasian ในสมัยที่ยังเป็นเด็ก เพื่อตอบเวลาที่ใครๆถามเกี่ยวกับเชื้อชาติ วูดส์เลือกใช้คำๆนี้เพราะไม่อยากละเลยด้านใดๆที่เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม แม่ของวูดส์สืบเชื้อสายไทยและจีน พ่อเป็นชาวอเมริกันพื้นเมือง ผสมกับอเมริกันชนผิวดำ และอเมริกันเชื้อสายอังกฤษชนผิวขาว ซึ่งแนวคิดสังคมและวัฒนธรรมยังให้ความสนใจในบริบทด้านความสำเร็จที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมอเมริกันที่มีอิทธิพลหรือเป็นแรงบันดาลใจได้อย่างไรบ้าง (Santrock, 2003, p. 15) แนวคิดสังคมและวัฒนธรรมสามารถให้ข้อมูลเชิงลึกในพฤติกรรมที่แนวคิดอื่นๆ ไม่สามารถอธิบายได้อย่างเพียงพอ เช่น ความไม่เห็นแก่ตัว อัตราการฆ่าตัวตายของสมาชิกในแต่ละกลุ่มชนชาติ ความแตกต่างของแต่ละชนชาติที่ส่งผลต่อภาวะเสี่ยงเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพ ความผิดปกติทางร่างกายตั้งแต่โรคอ้วนไปจนถึงความดันโลหิตสูง และโรคมะเร็ง และอคติหรือความรู้สึกไม่ชอบโดยไม่มีเหตุผลซึ่งโดยมากมักเกี่ยวข้องกับ เชื้อชาติ ศาสนา สีผิว เป็นต้น (Rathus, 2002, p. 18)

2.2.9 กลุ่มจิตวิทยาแบบผสมผสาน (Eclectic Psychology) จิตวิทยากลุ่มนี้มีการรวบรวมแนวคิดทฤษฎีหลาย ๆ แนวคิดเข้าด้วยกัน พยายามที่จะประสานและปรับความแตกต่างระหว่างมุมมองของแต่ละทฤษฎีให้ผสมผสานเข้ากัน เพื่ออธิบายพฤติกรรมของสิ่งมีชีวิตให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยไม่ยึดมั่นในทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่ง แต่การจะเลือกใช้ทฤษฎีใดจะพิจารณาจากความเหมาะสมมากที่สุด แม้แต่กลุ่มพฤติกรรมนิยมขนานแท้ที่ไม่สนใจจิตสำนึกก็ยังยอมรับแนวคิดจิตวิทยาการรู้คิดเข้ามาแล้วเรียกว่า จิตวิทยาพฤติกรรมการรู้คิด (Cognitive Behavioral Psychology) โดยยึดถือเรื่องการวางเงื่อนไข การเรียนรู้ ผลกระทบของสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ ขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญเรื่องกระบวนการรู้คิดผ่านการทำงานของสมองเพื่อใช้ในการอธิบายพฤติกรรมมนุษย์ด้วยเช่นกัน แนวคิดนี้ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวาง ด้านการศึกษาได้นำหลักการของการเรียนรู้และ

การพัฒนาของมนุษย์ด้านความรู้ความเข้าใจมาใช้เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ด้านเนื้อหาและ
แก้ปัญหาด้านพฤติกรรมของนักเรียน ในทางคลินิกนำมาใช้ในการปรับพฤติกรรมและความคิด
ของมนุษย์ที่ไม่เหมาะสม

แม้ว่ามนุษย์จะมีพฤติกรรมเหมือนกัน แต่อาจมีสาเหตุมาจากหลายสาเหตุแตกต่างกัน
ดังนั้น การมีกลุ่มแนวความคิดทางจิตวิทยาที่หลากหลาย จึงมีประโยชน์ในการอธิบาย
ทำความเข้าใจการเกิดพฤติกรรมของมนุษย์ที่แตกต่างกัน

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2

จงจับคู่ข้อความข้างล่างนี้

1..... จิตวิทยาพฤติกรรมการรู้จัก	ก. การเข้าใจบุคคลต้องพิจารณาเป็นส่วนรวม
2..... วันต์	ข. บิดาของจิตวิทยาการทดลอง
3..... โครงสร้างของจิต	ค. ความต้องการประจักษ์ตน และความเจริญงอก
4..... หน้าที่ของจิต	ง. พฤติกรรมถูกกำหนดโดยจิตใต้สำนึก
5..... พฤติกรรมนิยม	จ. การทำงานของจิตสำนึกและการปรับตัวของ
6..... เกสตัลท์	ฉ. ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง
7..... จิตวิเคราะห์	ช. ความคิด ภาษา การแก้ปัญหา
8..... มนุษยนิยม	ซ. สนใจศึกษาองค์ประกอบของจิตสำนึก คือ
9..... จิตวิทยาการรู้จัก	ด. เป็นที่รู้จักในชื่อจิตวิทยาวิศวกรรม
10.... จิตวิทยาสังคมวัฒนธรรม	ณ. ผสมผสานหลายแนวความคิดเข้าด้วยกัน
	ญ. สนใจศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตที่ส่งผลให้
	แต่ละบุคคลแตกต่างกัน